

İKTİSAT

Dergisi

Sayı: 377 Mart 1998 Fiyatı: 500.000.- TL

Kadınlar ve Çalışma Yaşamı

- İktisat ve Toplumsal Cinsiyet
- Kadın Araştırmalarında Yöntem
- Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık
- Konfeksiyon Sanayiinde Kadınlar
- Göç ve Kadının Konumu
- GAP'ta Kadın
- Kadınların Gözünden Sendikalar

Göç, Kadının Ekonomik Konumu, Hareket Özgürlüğü ve Aile İçi Güç Dinamikleri¹

İpek İlkaracan *

Kadının İnsan Hakları Projesi (KİHP) olarak "Türkiye'de Kadının Durumu" başlıklı eylem-araştırma çalışmamızın kapsamında ele aldığımız konulardan biri de kadının ekonomik konumu ve bunun göç ve aile içi güç dinamikleri ile olan ilişkisi. Bilindiği gibi Türkiye genelinde kadınların iş gücüne katılımı 1950'li yıllarda %70'lerdeyken, 1990'larda bu oran %30'lara kadar varan devamlı bir düşüş göstermiştir. İç göç - genelde köyden kente göç - bu düşüşün en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu görüşe göre kente göç etmeden önce köylerinde ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlar, büyük şehirlere geldiklerinde buradaki iş piyasalarına katılmak yerine bir "evkadınlaşma" sürecine girmektedirler.

Araştırma, kadınların ücretli çalışmaya yönelik tutumları, çalışmama nedenleri, ev dışındaki hareket özgürlükleri, ailedeki karar verme mekanizmalarına katılmaları, kendilerinin ve ailelerinin demografik özellikleri ve göç profilleri hakkında veri toplayarak, ekonomik konumlarındaki bu değişim sürecini daha iyi anlayabilmeyi amaçlamaktadır.

KİHP tarafından yapılan bu araştırma çalışması, bilimsel amaçların ötesinde "eylem"e yönelik hedefleri de içermektedir. Bunun için ilk önce yukarıda geçen "eylem-araştırma" sözüyle neyi kastettiğimizi açıklamak gerekiyor. İnsanların kendi yaşamlarını etkileye-

cek bilgilerin üretim sürecine katılmalarının temel bir hak olduğu prensibine dayanan "eylem-araştırma", "akademik" araştırmalardan gerek amaçları gerekse yöntemleri açısından farklılıklar gösteriyor. Eylem-araştırma, bilimsel yöntemlerle bazı verileri ortaya çıkarmanın ötesinde, araştırmanın içeriği ile ilgili kişilerin bilgilenmelerini, bilinçlenmelerini ve araştırma sonuçlarının hem sosyal değişimi hem de kişisel gelişimi destekleyecek şekilde kullanılmasını hedefler.

Eylem-araştırma, bilimsel yöntemlerle bazı verileri ortaya çıkarmanın ötesinde, araştırmanın içeriği ile ilgili kişilerin bilgilenmelerini, bilinçlenmelerini ve araştırma sonuçlarının hem sosyal değişimi hem de kişisel gelişimi destekleyecek şekilde kullanılmasını hedefler.

KİHP olarak kadın konularında yaptığımız eylem-araştırma çalışmalarında bir yandan bilimsel yöntemlerle veri tabanları oluştururken, bir yandan da toplanan bilgileri kadınlar, sivil toplum kuruluşları, devlet kurumları, akademisyenler, yasa yapıcılar ve uygulayıcılar gibi değişik hedef gruplarının kullanımına uygun biçimlerde paketleyerek yaygınlaştırmaya çalışıyoruz.

Araştırma sonuçları bazında oluşturulmuş bu görsel ve yazılı malzemelerle kadınların kendi yaşamları üzerinde daha etkin olmaları yolundaki çabalarına katkıda bulunmayı, sivil toplum kuruluşlarının tabanda ve politik düzeyde yaptıkları çalışmalarını desteklemeyi, ve kadın konusundaki politikaları yönlendirmeyi hedefliyoruz.

Elde edilen sonuçların bu şekilde yaygınlaştırılmasının ötesinde, araştırma sürecinin içerisinde de bir "eylem" boyutu bulunmakta. Araştırma çerçevesinin oluşturulması aşamasından başlayarak saha çalışması ve sonuçların değerlendirilmesine dek her aşamada

* İstanbul'da Kadının İnsan Hakları Projesi Koordinatörü olan araştırmacı aynı zamanda New School for Social Research (New York), Ekonomi Bölümü'nde doktora adayı olarak "İşsizlik ve Ücretler" üzerine bir tez çalışması yapmaktadır.

Atilla Cangır

yerel kadın gruplarıyla işbirliği içerisinde çalışıyoruz. Bu şekilde araştırma gündeminin yerel gündemler tarafından yönlendirilmesi, yerel grupların ortak bir proje çerçevesinde desteklenmesi, araştırma sürecine katılan kadınların yaşadıkları bölgedeki diğer pek çok kadınla iletişim olanağı bulması ve elde edilen bilgiler bazında oluşturulacak yerel girişimlerin yönlendirilmesi gibi sonuçlar doğuyor.

"Göç, Kadının Ekonomik Konumu ve Aile İçi Güç Dinamikleri" konusundaki eylem-araştırmayı Ümraniye Kadın Merkezi (ÜKM) ile işbirliği içerisinde yürüttük. Konu ÜKM ile 1996'da uyguladığımız bir eğitim programı çerçevesinde ağırlık taşıdığı için seçilmişti. Giderek artan nüfusu ile İstanbul'da göçün en yoğun yaşandığı yerleşim merkezlerinden birisi olan Ümraniye'de uygulanan programa katılanların büyük çoğunluğunu son on yıl içerisinde Türkiye'nin değişik bölgelerinden İstanbul'a göç eden kadınlar oluşturmaktaydı. Programın ana etkilerinden biri katılımcıların eğitim sonunda ekonomik bağımsızlıklarını elde etme yönündeki girişimleri oldu. Nitekim, ÜKM'ye yapılan başvurular da ağırlıklı olarak kadınların ev dışında bir iş bularak çalışması ya da evde yaptıkları ürünleri pazarlaması yönündeki taleplerden oluşuyor.

Araştırma çerçevesinin oluşturulması aşamasında KİHP'nin bu bilgileri göz önünde bulundurarak ve mevcut literatürden de faydalanarak hazırladığı soru kâğıtlarının içeriği ÜKM ile yapılan atölye çalışmalarında tartışılarak geliştirildi ve pilot uygulamalar ile son haline getirildi. Saha çalışmasını yürütecek KİHP ve ÜKM'li kadınlarından oluşan 14 kişilik bir grupla anket uygulaması ve yüz yüze görüşme teknikleri ko-

nularında eğitimi çalışmaları tamamlandı.

Saha çalışmasında iki tür anket kullanıldı: *Hanehalkı Soru Kâğıdı* ve *Kadın Soru Kâğıdı*. *Hanehalkı Soru Kâğıdı*'nin ilk kısmında tüm hanehalkı üyelerinin, hanehalkı reisine yakınlık derecesi, yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, medeni durumu, göç ettiyse bunun tarihi, çalışıp çalışmadığı, çalışıyorsa yaptığı iş, işyeri ve geliri hakkında temel bilgiler alınırken, ikinci kısmında konut özellikleri ve hanede kullanılan tüketim malları hakkında bilgi topladı.

Her hanede yaşayan 12-64 yaş arası kadınlara yönelik *Kadın Soru Kâğıdı* ise katılımcıların demografik özellikleri, İstanbul'daki iş deneyimi, (çalışmıyorsa) çalışmama nedenleri, sosyal güvence durumu, mülkiyeti, ücret haricindeki gelir kaynakları, gelir yönetimi, ailedeki karar verme mekanizmalarına katılımı ve ev dışında hareket özgürlüğü hakkında bir seri soru içeriyordu. Göç etmiş olan kadınlara göçten önceki yaşamları ve göç süreci ile ilgili, evli kadınlara kocaları ile ilgili benzer sorular soruldu.

Kadın soru kâğıdı ağırlıklı olarak niceliksel veriler toplamaya yönelik çok seçenekli, kapalı uçlu sorular içermesine rağmen, ankete katılan kadınların ücretli çalışmaya yönelik tutumları ve seçimleri, hareket özgürlükleri, çalışma ile aile içinde söz sahibi olma arasında bir ilişki görüp görmedikleri ve bir kadın olarak yaşamlarında yapmak istedikleri değişiklikler konusunda bir seri açık uçlu soruyu da içeriyordu.

Ümraniye genelindeki temsil örneklemin oluşturulmasında ağırlıklı, tabakalı, küme yöntemi kullanıldı. Mart 1997'de bir ay süren saha çalışma sırasında toplam 275 hanede, 12-64 yaşları arasındaki 455 kadınla görüşüldü. Bu süreç içerisinde tüm araştırma grubu ile düzenli olarak yapılan toplantılarda grup üyeleri girdikleri hanelerde yüz yüze yaptıkları görüşmelerle ilgili deneyimlerini ve izlenimlerini birbirleriyle paylaşma fırsatı buldular.

Toplam 199 sorudan oluşan anketlerle toplanan veriler bazında pek çok farklı sonuç ve değerlendirme yapmak mümkün. Ancak bu yazının yer sınırı nedeniyle aşağıda geçici sonuçların ancak küçük bir bölümünü sunuyoruz.

Araştırmaya katılan kadınların bazı temel özellikleriyle ilgili oranlar *Tablo 1*'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Kadınların Temel Özellikleri (%)

Doğum Yeri		Medeni Hali			Evli Olanlardan Çocuğu	
İstanbul	İstanbul Dışı	Bekâr	Evli	Dul/ ayrı	Var	Yok
30.1	69.9	30.0	65.5	4.5	94.9	5.1

Öğrenim Durumu

Okuryazar değil	Okuryazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Fakülte/ Lisanüstü-üstü
17.0	1.5	51.9	11.9	13.7	4.0

Mart 1997'nin ilk haftasını referans olarak yapılan saptamada, kadının işgücüne katılım oranı %23 olarak belirmiştir. Bu oran ev dışında ücretli olarak çalışan kadınların yanı sıra ev içinde gelir karşılığı çalışan kadınları da kapsamaktadır. Referans döneminde çalışmayan kadınlardan %82.5 gibi büyük bir çoğunluğu "şu andaki durumlarını" ev kadını/ev kızı olarak belirtirken, %14.7'si öğrenimlerine devam etmekte olduklarını söylemişlerdir.

Referans döneminde çalışmayanların %34'ü daha önce yaşamlarının bir döneminde ücretli olarak çalıştıklarını belirtiyorlar (İstanbul'da ya da İstanbul'a gelmeden önce yaşadıkları yerde). Buna referans döneminde ücret karşılığı çalışanları da eklersek, yaşamlarının boyunca çalışma deneyimine sahip kadınların toplam oranı %49'dur. Belirli bir zaman birimini referans olarak tespit edilen işgücüne katılım oranının kadınlar için çok düşük olmasına rağmen, kadınların yarısı gibi önemli bir bölümünün yaşamlarının bir döneminde çalışma deneyimine sahip olduğunu görüyoruz. Yaşamları boyunca hiç çalışmamış kadınların (toplam örneklemin %51'i), çalışmama nedenleri ise Tablo 2a'da gösterildiği gibidir:

Tablo 2a: Hiç Çalışma Deneyimi Olmayan Kadınların Çalışmama Nedenleri (%)

Çalışmama Nedeni	%
Eşim izin vermedi	27
Eve-çocuklara bakmam gerekiyordu	23
Öğrenimime devam ediyorum	21
Çalışmak istemedim	12
Babam, ağabeyim izin vermedi	8
Sağlık nedeniyle	3
Diğer aile fertleri izin vermedi	3
İş bulamadım	3
<i>Toplam</i>	100

Yukarıda tabloda görüldüğü gibi şimdiye kadar hiç ücret karşılığı çalışma deneyimi olmayan kadınlardan %38 (27+8+3) gibi önemli bir bölümü eşleri babaları/ağabeyleri ya da ailenin diğer fertleri tarafından engellendiklerini söylüyorlar. Bunu en önemli ikinci neden olarak %23 ile, aile içi iş dağılımından kaynaklanan sorumluluklar izliyor. Sadece %12'si çalışmamanın kendi tercihleri olduğunu bildiriyorlar.

Kadının ücret karşılığı çalışmasının engellenmesinin ne dereceye kadar aile içi iş dağılımı ile ilgili bir zorunluluktan, ne dereceye kadar tutucu bir yaklaşımdan kaynaklandığını anlayabilmek için, çalışma konusunda aileleri tarafından engellendiklerini söyleyenlere bunun nedenleri hakkındaki fikirlerini sorduk. Bu soruya yanıtlar ise *Tablo 2b*'de gösterilmektedir:

Tablo 2b: Aile Fertlerinin Kadınların Çalışmasını Engelleme Nedenleri (%)

Çalışmayı Engelleme Nedeni	%
Kadının çalışması uygun değil	68.6
Ailenin geliri yeterli	16.3
Eve-çocuklara bakacak başka kimse olmadığı için	15.1
<i>Toplam</i>	100.0

Yukarıda tabloda görüldüğü, gibi ücret karşılığı çalışmaları aileleri tarafından engellenen kadınlardan %70'e yakın büyük bir çoğunluğu, bunun arkasında "kadının çalışmasını uygun" bulmayan, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı tutucu bir yaklaşım bulunduğunu belirtiyorlar.

Kadınların çalışmaya karşı tutumları ve ücret karşılığı çalışmanın kadınların ev içinde söz sahibi olmalarıyla bağlantısı konusunda ankette iki tip soru soruldu. Referans döneminde çalışan kadınlara "Geliriniz yeterli olsaydı, çalışmamayı tercih eder miydiniz?", çalışmayan kadınlara ise "Koşullarınız uygun olsaydı ya da şu anda bir fırsat çıksaydı, çalışmak ister miydiniz?" soruları yönetildi. Ayrıca her iki grubun da "çalışmanın aile içinde daha çok söz sahibi olma" sonucunu getirip getirmediği konusundaki düşünceleri alındı. Sonuçlar *Tablo 3*'de gösterilmiştir:

Tablo 3'de görüldüğü gibi çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında çalışma ya da çalışmama tercihi benzer bir dağılım gösteriyor. Referans döneminde çalışanların %40'ı aslında çalışmamayı tercih ettiklerini söylerken, aynı dönemde işgücü dışında kalan ka-

Tablo 3: Ücret Karşılığı Çalışmaya İlişkin Tutumlar (%)

	Evet	Hayır
Çalışmayanlar:		
Çalışmak ister miydi?	66.6	33.3
Çalışanlar:		
Çalışmamayı tercih eder miydi?	40.0	60.0

Çalışmak söz sahibi yapıyor mu?	Evet	Hayır	Zaten, söz sahibiyim
Çalışanlar	36.7	60.2	3.1
Çalışmayanlar	30.5	67.5	2.0

dınların %33.4'ü de zaten çalışmak istemediklerini söylüyorlar. "Çalışmanın aile içinde daha çok söz sahibi olmalarını sağlayıp sağlamadığı" sorusunu ise her iki gruptaki kadınların üçte ikisi gibi bir çoğunluğu olumsuz yanıtlıyorlar.

"Çalışmak" ile "aile içinde söz sahibi olmak" arasındaki olası bir bağlantıyı ortaya çıkarmak için an-

kette aile içi karar alma mekanizmaları ile ilgili bir seri soru da soruldu. Bu bölümdeki sonuçlar, çalışan kadınların çalışmayanlara oranla bir çok konuda daha çok söz sahibi olduğuna işaret ediyor. Kendi ya da aile yaşamlarını ilgilendiren değişik konularda kim(lerin) karar verdiği sorusuna çalışan ve çalışmayan evli kadınların verdikleri yanıtlar *Tablo 4*'de gösterilmektedir. Aynı durum hareket özgürlüğü konusundaki yanıtlar için de geçerli. "Gündüz veya gece kimseden izin almadan istediğimiz yere gidebilir misiniz?" sorusuna, çalışan kadınların, çalışmayan kadınlardan daha yüksek oranda olumlu yanıt verdiği görülmekte (*Tablo 5*).

Tablo 5. Hareket Özgürlüğü-Çalışan ve Çalışmayan Kadınlar (%)
Gündüz ya da gece kimseden izin almadan istediğimiz yere gidebilir misiniz?

	Gündüz		Gece	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Tüm kadınlar	55.6	44.4	4.9	95.1
Çalışan	69.0	31.0	14.1	85.9
Çalışmayan	51.8	48.2	2.3	97.7

Tablo 4: Aile İçi Karar Alma Mekanizmaları - Çalışan ve Çalışmayan Kadınlar (%)

Kim Karar Verir?	Evli Çalışan Kadınlar			Evli Çalışmayan Kadınlar		
	Kendi	Eşi	Kendi ve eşi	Kendi	Eşi	Kendi ve eşi
Ailenin oturacağı yere	20.0	26.7	40.0	6.0	35.2	43.2
Seyahat etmeme	15.6	26.7	57.8	7.7	25.8	62.1
Dini ibadetlerime	86.7	6.7	6.7	90.0	3.6	5.2
Ev dışında çalışmama	33.3	46.7	20.0	18.8	48.8	21.6
Kendi işimi kurmama	24.4	20.0	48.9	12.0	21.3	40.2
Kendi gelirim yönetmeme	84.4	4.4	8.9	57.8	7.2	13.7
Hangi eğlencelere katılacağıma	35.6	24.4	40.0	22.0	20.8	49.6
Kimle ahbaplık edeceğime	71.1	11.1	17.8	70.0	12.8	13.6
Ailem ile görüşmeme	77.3	6.8	15.9	68.7	8.8	18.5
Doğum kontrolü kullanmaya	56.8	2.3	34.1	24.5	12.4	57.8
Oğlumuzun eğitimine	4.7	9.3	39.5	3.7	11.9	35.7
Kızımızın eğitimine	4.7	7.0	37.2	2.9	11.2	34.9
Giyimime	77.8	13.3	8.9	68.0	10.4	19.6
Hangi partiye oy vereceğime	71.1	15.6	8.9	72.0	12.4	12.0
Siyasi partiye üye olmama	57.8	22.2	8.9	42.4	20.8	20.4
Dernek/kuruluşa üye olmama	60.0	22.2	8.9	42.0	22.1	21.7
Kendi eğitimime	64.4	13.3	11.1	36.5	16.1	16.9

Tablo 4 ve 5'teki sonuçlar "ücret karşılığı çalışma" ile "söz sahibi olma" arasında bir bağlantı olduğuna işaret etmekte. Ancak Tablo 3'te verilen sonuçlar ankete katılan kadınların büyük bir çoğunluğunun böyle bir bağlantının olmadığını düşündüklerini gösteriyor. Bu çelişkiyi nasıl açıklayabiliriz? İki değişkenin arasındaki ilişkinin yönü bir açıklama olabilir. Ankette sorulan soru "ücret karşılığı çalışma"nın, "söz sahibi olma" sonucunu doğurabileceği varsayımına dayalı. İki değişken arasındaki etkileşimin ters yönde olduğu gibi bir tez de öne sürmek olası. Aile içinde daha fazla "söz sahibi olma"nın kadınların iş gücüne katılımı sonucunu doğurduğu gibi. İlk defa bu dergide yayımlanan araştırma sonuçları ilk analizleri içeriyor. Çalışma, hareket özgürlüğü ve aile içi güc dinamikleri arasındaki olası bağlantıların varlığı, gücü ve yönü ancak veri tabanındaki diğer etkenleri de kapsayan daha ayrıntılı analizler yaparak belirginleşebilecek.

Aile içi geleneksel iş dağılımının kadınların ev dışındaki yaşamına katılımlarına engel teşkil ettiği göz önünde bulundurularak, ankete katılan kadınlara ev içinde ya da dışında çalışma konusundaki tercihleri de soruldu. Sonuçlar evli ya da çocuk sahibi olma halinin kadınların ev içi ya da ev dışı çalışma tercihleri konusunda önemli bir etken olduğuna işaret ediyor. "Eğer seçme şansımız olsaydı, gelir karşılığı ev içinde mi yoksa ev dışında mı çalışmayı tercih ederiniz?" şeklindeki soruya verilen yanıtların medeni duruma ve çocuk sahibi olma durumuna göre dağılımı *Tablo 6'da* gösterilmiştir.

Tablo 6. Nerede çalışmak isterdiniz? (%)

	Tüm Kadınlar	Çocuklu Kadınlar	Evli Kadınlar	Bekâr/Dul Boşanmış
Çalışmak istemezdim	15.0	16.1	15.9	13.5
Ev içinde	29.9	36.9	36.6	17.3
Ev dışında	55.1	47.0	47.5	69.2

Araştırmanın yoğunlaştığı konulardan biri de göç olgusuydu. Kadınların göç nedenleri, İstanbul'daki yaşam koşulları gibi konulardaki düşüncelerinden ziyade, göç öncesi ve sonrası kadınların iş gücüne katılımı konusunda bazı bulgulardan bahsetmek istiyorum.

Örnekleme oluşturan kadınların %70'i İstanbul

Atilla Cangir

doğumlu değiller. Göç öncesi çalışacak yaşta olan kadınların (239 kişi) iş gücüne katılım oranı %26, ve bunlardan %61 gibi büyük bir çoğunluğu kendi hesabına, yevmiyeli ya da ücretsiz aile işçisi olarak tarım sektöründe çalıştıklarını belirtiyorlar. Göç öncesi çalışan kadınlardan %42'si İstanbul'da çalışmaya devam ederken, %58'i göç sonrasında çalışma yaşamından ayrılmışlar. Başka bir deyişle, büyük kente göç nedeniyle kadının iş gücünden ayrılma oranı, Ümraniye genelinde yapılan bu araştırma çerçevesinde %58 olarak belirleniyor.

Göç öncesi çalıştığı halde, İstanbul'a taşındığından beri hiç çalışmamış olanların, çalışmama nedenleri ise *Tablo 7'de* belirtilmiştir.

Göç öncesi çalışırken İstanbul'da çalışma yaşamından ayrılan kadınların %80.6 (50.0+30.6) gibi büyük bir kısmının çalışmama nedenlerini eşlerinin izin vermemesi ya da ev içi sorumlulukları olarak belirtmeleri göz önünde bulundurulursa, göçün kadınlar

Tablo 7. Göç öncesi çalışıp da İstanbul'da hiç çalışmamış kadınların çalışmama nedenleri (%)

Çalışmama Nedeni	%
Eşim izin vermedi	50.0
Eve-çocuklara bakmam gerekiyordu	30.6
Kendim çalışmak istemedim	8.3
Sağlık nedeniyle	5.6
Öğrenimime devam ediyordum	2.8
İş bulamayacağımı düşünüyordum	2.7
Toplam	100

için beraberinde getirdiği olgulardan birinin de "evkacınlaşma" süreci olduğu tezi belirginleşiyor.

Ancak bir de madalyonun öbür yüzü var. Araştırma sonuçlarına göre göç öncesi çalışmayan kadınların %30'u İstanbul'da bir dönem ücret karşılığı çalışmışlar. Yani göç öncesi çalışan kadınlardan bir kısmı şehirdeki yeni yaşamlarında çalışmayı bırakırken, göç öncesi çalışmayanlardan bir kısmı da çalışma yaşamına katılıyorlar. Örnekleme dahilinde göç eden toplam 242 kadından sadece 62'si (%26) göç öncesi çalıştıklarını belirtirken, İstanbul'a taşındıktan sonra 79'u (%33) çalıştıklarını söylüyorlar. Araştırma bazındaki bu bulgular, literatürde sık sık rastladığımız "Türkiye genelinde kadınların iş gücüne katılımının devamlı bir düşüş göstermesinin arkasındaki en önemli nedenlerden birinin iç göç olgusu - köyden kente göç - olduğu" tezini desteklememekte. Tam tersine göçle birlikte kadının çalışma yaşamına katılımında bir artış bile söz konusu. Ancak bu noktada örneklem kapsamında göç eden kadınların yarısından çoğunun 1985 sonrasında İstanbul'a yerleştiklerine işaret etmek gerekiyor. Bir olasılıkla, 1980'li yıllarda Türkiye genelinde kırsal alanlarda ve kentlerde değişmekte olan sosyo-ekonomik şartlardan dolayı, göç ve kadının işgücüne katılımı arasındaki ilişki de değişmeye yüz tutmuş olabilir. Bu durumun, daha kapsamlı çalışmaları da göz önünde bulundurarak ayrıntılı bir biçimde irdelenmesi gerekiyor.

Ümraniye'de bu araştırma bazında oluşturduğumuz veri tabanını kullanarak göç, aile içi güç dinamikleri, hareket özgürlüğü ve kadının ekonomik konumu arasındaki etkileşimi belirginleştirecek daha pek çok analiz yapmak mümkün. Örneğin, göç öncesi ve sonrası hareket özgürlüğü ve aile içi kararlarda söz sahibi olma arasındaki etkileşim, göç öncesi çalışıp da göç sonrası ev kadını olan kadınların aile içindeki ko-

numlarındaki değişim, hanehalkı özellikleri, anne/babanın eğitiminin kadının işgücüne katılımı karşısındaki tutumları ile olan ilgisi gibi.

Bu tip analizleri içeren daha kapsamlı bir araştırma raporu hazırlarken, KİHP olarak aynı zamanda araştırma bulguların "eylem"e yönelik olarak görsel ve yazılı değişik formatlarda toplanarak yaygınlaştırılması, kadın grupları ve sivil toplum kuruluşlarının kullanımına sunulması için çalışmalarımızı sürdürmekteyiz.

Notlar

¹ Bu başlık altında yapılan araştırma Kadının İnsan Hakları Projesi ile Ümraniye Kadın Merkezi çalışanlarından oluşan bir ekip çalışması ile mümkün olmuştur. Saha çalışması sırasındaki değerli emekleri için Tacimah Abuk, Filiz Afacan, Ümraniye Aker, Hayrünisa Alper, Mine Çevir, Figen Güven, Birgül Karataş, Emriye Oktar, Güldane Öktem, Tülin Özcan, Sema Temel'e, araştırma asistanlığını yapan Gülşah Seral'a, tabloların hazırlanmasındaki yardımlarından dolayı Arzu Ağabeyoğlu'na ve araştırma süresince her konuda destek veren Pınar İlkcaracan ve Karin Ronge'ye teşekkürü bir borç bilirim.

